

'פירוש של מאור הקדש'

גלגולי מדרשות ה'זוהר' בפירוש לא-ידוע לעשרת הדיברות

מאת ר' משה די ליאון

אבישי בר-אשר

במאמר זה מתפרסם לראשונה פירוש לעשרת הדיברות על דרך קבלת הספירות, ומחברו מזוהה עם ר' משה די ליאון. המחבר הציג את פירושו כחלק מוויכוח קבלית-אוסופי עם שיטות קודמות בקבלת ימי הביניים שזיהו את עשרת הדיברות בהתאמה ובהקבלה לעשר הספירות. לעומת זאת, עמדתו של ר' משה די ליאון, בעל הפירוש, חושפת תפיסה נבחנת של הספירות במערכת האלוהות, ונשנית בהקבלות עבריות מלאות לכמה פסקות ארמיות שנשתמרו בין מדרשות 'ספר הזוהר'.

הפירוש, שכותרתו 'סוד עשרת הדיברות', נמנה עם קבוצה של חיבורים תאוסופיים אנונימיים בענייני תפילה, מנהגים ופרשנות למקרא, שנתחברו על ידי ר' משה די ליאון בשלב מאוחר בפעילותו הספרותית. בחיבורים אלה התייחסויות מיוחדות למקורות עתיקים כביכול – המכונים לעתים 'הקדמונים' וכד' – שהמחבר מייחס אליהם את רעיונותיו החדשניים. נוסף על סוג זה של ייחוס, מחבר 'סוד עשרת הדיברות' מתייחס גם לספר בלתי ידוע מאתו, המכונה 'ספר עץ החיים'. והנה, ציטוטו הקצר מספר זה מתאים יפה לשריד מחיבור אחר ללא שם שיוחס לו במחקר בעבר.

תרומתו המרכזית של מחקר זה בהארת פן נוסף בזיקתו הפרשנית, הספרותית והלשונית של די ליאון ליחידות ידועות ב'זוהר' ובחשיפת קשרים חדשים בין יחידות אלה ובין כתביו המאוחרים.

אבישי בר-אשר (דוקטורנט), החוג למחשבת ישראל, האוניברסיטה העברית בירושלים, הר הצופים, ירושלים 9190501
avishaiba@gmail.com